

Hovgaarden
NÆM 2008:129
Rapport for overvågning

Hovgaarden

NÆM 2008:129

Fredningsnr. 3624:192.

Tystrup Sogn, Øster Flakkebjerg Herred, tidligere Sorø Amt.

Vinstrup Hovgaard, Hørhavevej 5, matr. 17, Vinstrup By, 4250 Fuglebjerg.

Rapport for overvågning af optagning af gulv på Hovgaarden. Af arkæolog Susanne Outzen.

Resumé

I forbindelse med fjernelse af gulv i den gamle staldbygning på Hovgaarden ved Tystrup Sø fremkom et kampestensfundament. Fundamentet tolkes som en del af det bygningskompleks, der i de skriftlige kilder omtales som nedlagt i slutningen af 1500-årene. Der er ved tidligere undersøgelser fundet lignende bygningsrester fra dette anlæg.

Undersøgelsen forhistorie

Forud for en omgribende renovering af den gamle svinestald, der skal indlemmes i boligen på Hovgaarden, ønskede Ulla Neergaard, Gunderslevholm, at svinestaldsgulvet og de gamle båse blev fjernet forud for planlægningen af staldens fremtidige indretning. Dette skulle ske med henblik på at identificere eventuelle historiske bygningselementer. Lokalt er fredet (fredningsnr. 3624:192), hvorfor Kulturarvsstyrelsen og Næstved Museum blev kontaktet for at få de nødvendige tilladelser samt aftaler om overvågning af museets arkæolog ved opbrydning af gulvet.

Hovgaarden formodes at rumme et middelalderligt voldsted, der dog ikke kendes i detaljer (sb.nr. 040513-37). Der blev i 1878 undersøgt resterne af et tårn på ca. 7x7 meter samt registreret spor af andre bygninger midt på den flade borgplads. Tårnets fundament blev genfundet ved en undersøgelse foretaget af Sydvestsjælland Museum i juni 2006 sammen med andre bygningsspor og genstandsfund fra senmiddelalder og renaissance.

Skriftlige kilder nævner 'Vinstrupgaard' flere gange i begyndelsen af 1400-årene. Gårdens ejere kendes fra slutningen af 1200-årene og frem til 1597, da Christian d. 4. giver befaling til at lade 'Husene på Vinstrupgaard nedbryde'.

Se i øvrigt Henrik Høiers beretning for Sydvestsjælland Museums undersøgelse i juni 2006, der udførligt gennemgår tidligere undersøgelser, skriftlige kilder og efterretninger om stedet (denne kan rekvireres enten fra Sydvestsjælland Museum eller Næstved Museum).

På Hovgaarden ses endnu resterne af det senmiddelalderlige anlæg i form af to kældre opbygget i kampesten og munkesten. Endvidere er den østlige udbygning delvis opført i genanvendte munkesten.

På næsset er der endvidere fundet spor af en boplads fra ældre stenalder (sb.nr. 040513-21).

Der var således stor risiko for at støde på fortidsminder under svinestaldsgulvet.

Administration

Administrativ korrespondance: Se museets sag NÆM 2008:129.

Overvågningen og efterfølgende udgravning og registrering blev foretaget fra mandag d. 12. til torsdag d. 15. september 2008.

Arkæolog og museumsinspektør Susanne Outzen stod for overvågningen og dokumentationen.

Ansvarlig leder var museumsinspektør Birgitte Borby Hansen.

Overvågningen blev bekostet af Ulla Neergaard, Gunderslevholm, Gunderslevvej 17, 4160 Herlufmagle. Entreprenørarbejdet blev udført af A.H. Totalservice samt arbejdere fra Gunderslevholm Gods.

Topografi

Hovgaarden ligger i et meget naturskønt område på et fremspringende næs på vestbredden af Tystrup Sø. På breddens modsatte side ligger Næsbyholm Storskov med sine mange gravhøje fra yngre stenalder. Selve den østlige del af næsset ved de nuværende bygninger ligger ca. 4 til 5 meter over søens vandspejl. Herfra stiger terrænet kraftigt mod vest.

Målesystem

Der blev ikke udlagt noget egentligt målesystem. Alle anlæg er målt ind i forhold til den stående bygning og markeret på plantegning af denne.

Metode

Svinestaldens gulv blev brækket op vha. bor og gravemaskine. Fyldet blev herefter fjernet fra bygningen med motorbør og håndkraft og herefter kørt væk fra stedet. Dette foregik under overvågning af Næstved Museum.

Det viste sig, at der under betongulvet var et massivt fyldlag, ca. 30-40 cm, i form af små og store marksten (evt. fra brolægninger og fundamenter) samt utallige munkestensbrokker inklusiv enkelte fragmenter af middelalderlige tagtegl. Under dele af dette brokkelag fandtes endnu et betongulv, der også måtte fjernes. Dette betød, at koten for, hvor langt det kommende gulv samt isolering når ned, blev nået.

Det blev besluttet, at de fremkomne anlæg blev registreret, samt at der blev gravet 4 ca. 20x20 cm brede grøfter, hvor der i fremtiden skal støbes fundament til skillevægge. Der fremkom ingen yderligere anlæg eller kulturlag i grøfterne.

De få anlæg, der dukkede frem, blev registreret med foto og tegning. Den nutidige brolægning blev afrenset og herefter fotograferet og skitseret på en plantegning af stalden.

Kampestensfundamentet med tilhørende anlæg blev afrenset og registreret i detaljer med fotos og tegning i 1:20. Fundamentet vil herefter ligge frit fremme i en periode indtil byggeriet påbegyndes. Det forventes, at den kommende isolering af gulvet ikke vil få betydning for fundamentet, der vil blive bevaret for fremtiden umiddelbart herunder.

Resultater

Under svinestaldens gulv og brokkelag var der forbavsende få fortidsminder eller kulturlag. Undergrunden virkede meget omrodet, hvilket dog til dels kunne skyldes det noget hårdhændede gravearbejde og kørsel med maskiner undervejs i forløbet. Ved den allersidste afretning af jordlagene til passende kote for det fremtidige støbearbejde fremkom i den nordøstligste del af stalden resterne af et kampestensfundament samt brolægning og kampesten, der muligvis markerer en skillevæg i den forsvundne bygning.

Brolægning, A1:

Under to lag beton og et massivt brokkelag fremkom denne brolægning, der sandsynligvis er samtidig med brolægningen umiddelbart på den anden side af staldmuren. Stalden er udvidet flere gange og brolægningen er ældre end den nuværende nord og vestmur.

Kampestensfundament, A2:

Fundamentet havde retning mod nordvest, dvs. ud under staldens mure og ud i terrænet samt mod sydøst ind under den nuværende gruekedel bolig. Fundamentet var afbrudt af et moderne kloakrør. Jorden omkring fundamentet var meget leret, modsat resten af stalden, hvor jorden

bestod af undergrundssand. Flere steder omkring kampestenene lå brokker af munkesten. Mellem fundamentet og staldens nordmur sås en samling af mindre sten, der tolkes som brolægning. To større sten synes at markere fundamentet til en skillevæg.

Kampestensfundamentet set fra vest løbende ind under skillevæggen.

Kampestensfundamentet fortsætter – kun afbrudt af kloakken – ind under gruekedlen og boligen.

På baggrund af munkestenene og de øvrige bygningsrester på stedet dateres kampestensfundamentet til senmiddelalder eller renæssance.

Der blev ikke gjort daterende genstandsfund overhovedet.

Fremtid

Stuehuset på Hovgaarden skal også gennemgå en kraftig renovering indenfor de næste år, og det forventes, at der fortsat vil være behov for overvågning af alt gravearbejde. Risikoen for at der vil være fortidsminder på stedet er stadig stor, idet der under det nuværende køkkengulv befinder sig en senmiddelalderlig kælder. Endvidere fortsætter det i svinestalden registrerede fundament ind under bolig-delen. Desuden ligger alle de øvrige registrerede bygningsrester på stedet indenfor få meter af boligen.

Næstved d. 3. november 2008

Susanne Outzen
Museumsinspektør, arkæolog
Næstved Museum

Anlægsliste:

Identifikation		Data		
Angivelse	Hovedgruppe	Undergruppe	Datering	Fase
A1	Belægning	Belægning	Nyere tid, industrialismen	
A2	Bygningsdel	Fundament	Efterreformatorisk tid (1536-1660)	
A3	Belægning	Belægning	Efterreformatorisk tid (1536-1660)	
A4	Bygningsdel	Fundament	Efterreformatorisk tid (1536-1660)	
A5	Kulturlag	Kulturlag	Efterreformatorisk tid (1536-1660)	
A6	Kulturlag	Kulturlag	Efterreformatorisk tid (1536-1660)	

Genstandsliste:

Identifikation	Data				Koordinat		
	Angivelse	Materiale	Genstand	Datering	Antal	X	Y
X1	Kalk	Puds/mørtel	Historisk tid (1067 -)	1			
X2	Bygningskeramik	Tegl, tagsten	Yngre middelalder (1500-tal)	1			
X3	Bygningskeramik	Tegl, tagsten	Yngre middelalder (1500-tal)	1			
X4	Keramik/historisk tid	Porcelæn, bugskår	Nyere tid, industrialismen	4			

Tegningsliste:

Identifikation		Data				
Tegningsnr.	Type	Målestok	Beskrivelse	Dato	Tegner	Vedhæftet
T1	Plantegning	1:20	Kampestensfundament og brolægning.	25-09- 2008	Outzen, Susanne	Nej
T2	Plantegning	1:100	Kampestensfundamentets placering samt grøfter.	25-09- 2008	Outzen, Susanne	Nej

Fotoliste:

Identifikation		Data				
Filmnr.	Billednr.	Motiv	Filmtype	Dato	Fotograf	Vedhæftet
0	0	0	Dias-24x36	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	1	Brolægning, set fra syd.	Digital	23-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	2	Brolægning, nærfoto, set fra syd.	Digital	23-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	3	Svinestaldens indre, arbejdsfoto, set fra vest.	Digital	23-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	4	Svinestalden, arbejdsfoto, set fra nord.	Digital	23-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	5	Svinestalden, arbejdsfoto, set fra vest.	Digital	23-09-2008	Outzen, Susanne	Nej

0	6	Svinestalden, arbejdsfoto, set fra nord.	Digital	23-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	7	Garagen og svinestalden, set fra gårdspladsen, set fra syd.	Digital	23-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	8	Garagen og svinestalden med Tystrup Sø i baggrunden, set fra syd.	Digital	23-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	9	Den østre tredjedel af kampestensfundamentet gennemskåret af moderne kloakrør, set fra nordvest.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	10	Kampestensfundament gennemskåret af kloakrør, set fra nordvest.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	11	Kampestensfundament overlejres af gruekedlen, set fra nord.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	12	Kampestensfundamentet overlejres af skillevæggen ind til svinestalden, set fra nord.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	13	Oversigtsfoto af det nordøstre hjørne af svinestalden, hvor kampestensfundamentet er bevaret, set fra sydvest.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	14	Foto af det nordøstre hjørne af svinestalden, hvor kampestensfundamentet er bevaret, set fra sydvest.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	15	Foto af det nordøstre hjørne af stalden, hvor kampestensfundamentet ses bevaret, set fra sydvest.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	16	Nærfoto af kampestensfundamentet, der lå et stykke under det tidligere gulv, set fra syd.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	17	Kampestensfundamentet, set fra syd.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	18	Kampestensfundamentet, set fra syd.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	19	Den nordvestre tredjedel af det fremgravede kampestensfundament, set fra syd.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	20	Den midterste tredjedel af kampestensfundamentet	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	21	Kampestensfundamentet var for en stor dels vedkommende omgivet af munkestensbrokker, set fra syd.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	22	Fundamentet fortsætter ind under skillevæggen, set fra vest.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	23	Ved siden af fundamentet ses brolægning samt to fundamentsten, set fra syd.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	24	Nord for fundamentet kunne iagttages en brolægning, set fra syd.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej
0	25	Rest af indre vægforløb(?) og brolægning, set fra syd.	Digital	24-09-2008	Outzen, Susanne	Nej